

Σὺν τῷ Τελομεγίστῳ

ἩΛΙΟΤΡΟΠΙΟΝ

Sive de

PIETATE

DISPUTATIO PHILOSOPHICA

Quam

*Cum consensu & approbatione Ampl. Fac. Phil.
in inclyta ad Auram Academia*

Sub PRÆSIDIO

VIRI

Nobilissimi atque Consultissimi

DN. SAMUELIS GYNNESZAPES
De Kerrheim Hæred. Polit. & Hist.
Professoris celeberrimi, Promotoris sui
optimi.

Pro Gradu Magisterii

Candidè Philosophantium examini modestè sistit

NICOLAUS CRUCELIUS
Suderm. Svecus.

*In Audit. Max. Anno salutis 1679. d. 8. Nov.
boris ab octavâ antemeridianis.*

A B O Æ,

Excus. apud Viduam Hansf. A. Typogr.

Confilio & Virtute

Spectatissimis

D. ALBERTO ROSECRUMP
Curia Aboënsis Senatori Gra-
vissimo.

D. GABRIELI VALENTINI
in magno ducatu Finlandiæ vectiga-
lium majorum Præfecto accuratissi-
mo.

D. BARTHOLDO JESZINSKI
Urbis Aboënsis Mercatori inter pri-
marios haud postremo.

*Dominis, Fautoribus & Bene-
factoribus suis Propensissimè
disputationem hanc gradua-
lem inscribit*

AUTHOR

I. N. S.

DISPUTATIONIS DE PIETATE,
Thesis Prima Proæmialis,

Alustius, decus illud do-
ctorum, bona corporis,
fortunæ, atq; animi æqui-
ori lance diu satis cum
perpendisset, in hæc tan-

dem erumpit verba: *Divitiarum & for-
ma gloria, fluxa atq; fragilis est; virtus
clara aternaq; habetur.* (α) Idque non
minus rectè quam pulchrè: Virtus
namq; hoc unicum est quod contigit
immortale mortalibus inquit Seneca. (β)
Verum enimvero, quod illi in genere
de virtute, illud ipsum de *Pietate*, peren-
ni illo omnium virtutum fonte, in spe-
cie dixisse certè non pœnitebit: Μείζων
ὁ ἀρετῆς μηδὲς ἡμᾶς πότε πείθῃ τῆς εὐσε-
βείας εἶναι τῷ θρησκῷ γένει, teste Platone. (γ)

A

Hæc

(α) *Sal. Catil. c. 1. p. 1.* (β) *Sen. Ep. 98. p. 8.*
(γ) *citante Vendel. Phil. mar. l. 1. c. 8. lb. 1 p. 1.*

Hæc virtutum prima non modo, sed reliquarum origo, dux atq; fundamentum haud immeritò audit: Ἀρχὴν ἀρίστην πάντων τῶν ὄντων Θεὸν, ἀρετῶν δ' εὐσεβείαν olim fassus est Philo; (δ) qua sublatâ, fides etiam, societas generis humani, & una excellentissima virtus Iustitia, imò omnis probitas tollitur, dicente Cicerone. (ε) Pietas seu religio, anima Rerumpubl: semper fuit, cum qua crescente creverunt, decrecente verò expirarunt, quemadmodum longa historiarum series, cum quotidiana experientia abundè commonstrat: Sic omnia eveniunt prospera colentibus Deum, adversa spernentibus! (ζ) Ciconia nempe supra turrim nidificat, sanctitateque loci majorem sperat securitatem; & regnum triangulari Ecclesiæ lapidi superstructũ, firmũ erit atq; æternum. (η) Pietas est quæ Regi authoritatem conciliat & securitatem, facitq; ut nihil nisi divinâ ope aggredi videatur Princeps: (θ) ἡ τ-
τον

(δ) idem ibidem, (ε) Cic. lib. 1. de Nat. Deor.
(ζ) Liv, lib. 5. c. 15. p. 7. (η) Didac. Saavedra jdea Princ. Symb. 25. (θ) Curt. l. 3, 6, 18.

τὸν τε γὰρ φοβῶνται τὸ παθεῖν τι παράνομον,
 εἰδὲν δεισιδαίμονα νομίζουσιν εἶναι τὸν ἄρχοντα,
 καὶ ἐπιβελέουσιν ἥττον, ὥς συμμάχους ἔχοντι
 τὰς θεάς inquit Aristoteles. (ι) Pietas
 alylum est fragilitatis humanæ tutissi-
 mum: μία φυλακὴ ἢ εὐσεβεία εὐσεβὲς γὰρ
 ἀνθρώπος ἔτε δαίμων κακὸς, ἔτε εἰμαρμένη
 κρατεῖ, θεὸς γὰρ ῥύεται τὸν εὐσεβῆ ἐκ παντὸς
 κακῆς τὸ γὰρ ἐν ἡμῶν ἐν ἀνθρώποις ἔστιν ἀγα-
 θὸν, εὐσεβεία. (κ) Pietas magnetis instar
 (λ) occultâ quasi vi potentiâq; morta-
 les, cujuscunq; fuerint conditionis ac
 status, ad culmen ducit dirigitq; felici-
 tatis & summum beatitudinis fastigi-
 um. Æterna deniq; est Pietas: sicut
 namq; purificatur in igni aurum, non
 diminuitur; sic nulla acerbitate fortuna,
 pretium chara Pietatis vilescit, quin potius
 eo certius quo miserius habet experimen-
 tum. (μ)

Thesis 2.

Accipitur autem vox *Pietatis* nunc la-
 tē prout σοφίην quoq; includit, sic
A 2
usur.

(ι) Arist. lib. 5. Pol. cap. 11. (κ) Lactant.
 ex Trism. de orig. er. lib. 2. c. 16. (λ) Did. Saav.
 Id. Pr. Symb. 24. (μ) Wal. Max. lib. 5. c. 4.

usurpatur Ciceroni, ubi dicit: *Cole pietatem, quæ magna in parentibus, maxima verò in patria est.* (v.) nunc stricte, pro Deâ quadam Romanorum, (ξ.) nunc propriè & adæquatè, pro veneratione Numinis, diciturque alias cultus Dei, religio &c. Latinis; Græcis verò εὐσέβεια, ὁρθοκεία, ἢ περὶ τὸ θεῖον εὐσέβεια &c. & hæc iterum vel theologica de qua apud Theologos, vel ethica quæ hujus est loci, definiturque *Virtus moralis, Deum, naturâ duce agnitum, ritè colendi.* (o)

Thesis 3.

Fuerunt olim, nec etiamnum desunt, magni nominis Philosophi, qui nulum in choro virtutum moralium Pietati assignare voluerunt locum, sed tantum virtutum decus atq; ornamentum, vel immiti damnarunt silentio, vel ad Theologiam, tanquam forum competens, planè ablegârunt, numerum virtutum ab Aristotele datum (π) pro

(v) Cic. Somn. Scip. (ξ) Plin. lib. 7. c. 36.

(o) Burg. Id. Ph. Mor. c. 13 p. 4. D. Gez. Enc. part. 3. pag. 35. Mic. Gyll: Coll. Eth. Disp. 4. th. 6, Ax. Kemp. Eth. c. 4, (π) Eth. lib. 2. c. 7.

pro virili sua defensori; nos verò, salvo semper tantorum virorum iudicio, rectæ rationis ductum sequuti, nec minore suffulti authoritate, Pietatem in numerum virtutum moralium referimus: maximè cum 1. & ipsi non minus quam reliquis definitio competat virtutis tam generalis quam specialis, etiam Aristotelica. (p) 2. Medium quoque sit inter duo extrema, imò 3. tale, sine quo felicitas civilis, quæ virtutum est finis, obtineri nullo modo potest. Elucet præterea 4. in actionibus hominum piis honestas, sicut etiam in impiis turpitudine.

Thesis 4.

A Theologicâ deniq; Pietate, ut ut extrinsecè convenire videantur, causis differt externis pariter ac internis: efficiens enim ejus immediata Sp. Sancti cooperatio; hujus mens rectè judicans & voluntas obtemperans: finis illius beatitudo æterna; hujus felicitas civilis: subjectum illius regenerati & fideles solum; hujus infideles quoque

A 3

&

(p) *Arist. Eth. lib. 2. c. 6.*

& non renati. Ratio formalitatis hujus consistit in convenientia cum lege naturæ; illius verò forma est fides, (σ) quemadmodum probat Meisnerus (τ) & Paulus ab Eitzen &c. (υ) quamvis in contrariam partem abeat Wendelin: (φ) cum aliis nonnullis ipsum sequentibus. Et licet Aristoteles nullam in Ethicis fecerit pietatis mentionem, prostant tamen & ejus & aliorum sanioris mentis Philosophorum gentilium, piæ prorsus de pietate sententiæ, quæ quid aliud sunt quam præcepta moralia, licet methodicè non disposita? Pythagoras & Phocylides præcepta sua ethica à monito de Pietate ordiuntur; quorū ille: (χ) Ἀθανάτους μὲν πρῶτα Θεός, νόμῳ ὡς διακεῖται, τίμα &c. hic vero. (ψ)

Πρῶτα Θεὸν τίμα, μετέπειτα δὲ σέο γονῆας.

Πρώτον μὲν εὐσεβείᾳ τὰ πρὸς τὰς Θεάς, μὴ μόνον θύων ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένων. inquit

(σ) Rom. 14, 23. Heb. 11. 6. (τ) Phil. Sob. part. 1. Sect. 2. c. 2. qv. 3. pag m. 312. (υ) Eth. lib. 1. cap. 8. (φ) Phil. Mor. lib. 1. cap. 7 p. 10. (χ) Aur. Sent. v. 1. (ψ) Psēmon. admon. v. 6.

quit Isocrates (ω) ἐκείνο μὲν γὰρ χρημέτων
 εὐπρίας, τὸ δὲ τῶν τρόπων καλοκαγαθίας
 πεκμήριον. Τίμα, τὸ δαιμόνιον αἰεὶ μετ', μά-
 λιστα δὲ μετὰ τῆς πόλεως ἔτω γὰρ δόξεις ἅμα
 τοῖς θεοῖς θύειν, καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένειν. &c.
 Et Cicero: prima dijs immortalibus officia
 debentur. (ς) ut alios nunc sicco præ-
 tereamus pede.

Thesis 5.

Absolvitur Pietas notitiâ Numinis &
 cultu: (α) *omnis enim sapientia homi-
 nis in eo sita est, ut Deum cognoscat & co-
 lat, inquit Lactantius. (β) Notitia hæc
 est vel (1) insita seu innata, habitus scilicet
 primorum de Deo principiorum, intellectui
 per naturam absq; mentis operâ impressus;*
 (γ) quem in homine dari (quicquid
 contradicat Wendelerus (δ) cum toto
 Peripateticorum choro) affirmat Cice-
 ro, omnibus hominibus, quod sit Deus,
 innatum & quasi insculptum esse di-

A 4

cens

- (ω) Orat. ad Dem. c. 3, 4. (ς) lib. 1. de off.
 (α) Nob. D. Mic. Gyllenst. Ergast. Viri. th. 9.
 15. Reverendiss. D. Gez. Enc. part. 3 pag. 36.
 (β) lib. 3. inst. c. 30. D. Gez. Enc. part. 1, pag. 174.
 (δ) Phil. Pract. Sect. 2, c. 1. pag. 151.

cens. (ε) confirmat Apostolus (ζ) ubi dicit: Τὸ γνωστὸν τῷ θεῷ φανερὸν ἐστὶν ἐν αὐτοῖς· ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανερώσε. hinc etiam εἶναι τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τῷ νόμῳ ποιῇ, ἔστι νόμον μὴ ἔχοντες, ἐαυτοῖς εἰσι νόμοις. (η) Vel 2. diligenti creaturarum contemplatione vi discursus naturalis acquisita, quâ confirmari insitam asserit Apost.: Τὰ μὲν ἀόρατα αὐτῷ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθαράται, ἥτε αἰδίου αὐτῷ δυνάμει καὶ θεότης· εἰς τὸ εἶναι αὐτῷ ἀναπολόγητος. (θ) eodem quoq; sensu dixit Hermes Trismegistus: νῦν ὁράται ἐν τῷ νοεῖν, ὁ δὲ θεὸς ἐν τῷ ποιεῖν. (ι) idquē haud immerito: mundum namquē si contemplamur æthereum, enarrant cæli gloriam Dei et opera manuum ejus annunciat firmamentum. (κ) hinc Cicero: quis tam vecors est, inquit, qui cum respexerit in Cælum, Deos esse non sentiat? (λ) Vel elementarem oculis si perlustramus, presentem loquitur qualibet herba Deum: idem

(ε) lib. 2. de Nat. Deor. cap. 2. (ζ) Rom. 1, 19. (η) Rom. 2, 14. (θ) Rom. 1, 20. (ι) citante Iusto Lipsio Pol. lib. 1. cap. 2. p. 10. (κ) Psal. 19, 2. Esaiā 38, 8. (λ) De Divinat.

Idem de μικροκόσμῳ *judicium esto: qui enim plantavit aurem, nonne audiet? qui finxit oculum, nonne videbit!* (ν) hinc bona vel mala hominum conscientia; nam *scelerati obstrepente conscientia, etiam si homines lateant ipsorum facta, condormire non possunt*; (ξ) probi v. rectè factorum conscij in omni rerum vultu gaudent, συμμετρυγέσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μετὰ τὸ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορεῖντων, ἢ καὶ ἀπολογεμένων. (ο) plura argumenta, pro cognitione Dei naturali adstruenda, possunt videri apud Alstedium, (π) Mornæum (ρ) Mutium Pansam (σ) aliosq; Philoſophos æquè ac Theologos. Consulatur etiam Hermes Trismegistus (τ) ex contemplatione rerum visibilium existentiam Dei pulcherrimè adstruens. Nos, hac vice brevitatis studiosi, allata ad decisionem quæstionis sufficientia rati,

A 5

cum

(ν) *Psal. 94, 4.* (ξ) *Curt. lib. 6. cap. 10.* (ο) *Rom. 2, 15.* (π) *Theol. Nat. part. 1. per 20. capita* (ρ) *Mornæus de Relig. Christi. cap. 1: 2, 3. seq.* (σ) *de osculo Ethnicæ & Christi. Theol.* (τ) *Pimand. cap. 5. &c.*

cum Cicerone * concludere, nulli dubitamus, eum qui Deum non cognoscit, non modo ratione sed sensu carere. Imo vel tantæ esse stupiditatis ut etiam, num Sol sit, nec ne, dubitare possit.

Thesis 6.

Hic planè ætæ soli nunquam inventi sunt, ignorantia scilicet puræ negationis, quamvis plurimi, proh dolor, etiam in gremio Ecclesiæ, sint, ignorantia prævæ dispositionis, (v) his enim naturæ stimulis homo excitatus, alijs quamquam ægerrimè, se submittat, lapidem potius colit vel truncum, quam ut prorsus sine religione vivat: (φ) *Nulla gens inquit Seneca (χ) adeo extra leges moresque est projecta, quæ aliquos non credat Deos.* Cujus sententiæ adstipulantur Historiæ sacræ atque profanæ: Babylo- nij Baal (ψ) Persæ Solem, (ω) Sveci DEOS

* *Civ. lib. 2. de Nat. Deorum (v) Pjal. 14, videatur Wendelinus Phil. mor. lib. 1. c. 8. th. 4. & Nob. D. Gyll. Fascicul. Quæst. Eth. memb. 2. qv. 3. (φ) Burg. fd. Phil. mor. c. 13. p. 5. (χ) Ep. 11. 8. (ψ) 3. & 4. Regum. (ω) Curt. lib. 3. 3.*

Deos Ubsalienses, (a) Finni Tapio &c.
(β) Lappones præter Tiermen, Stor-
iunkare, & Baivve, Deos illos majores,
Seithas quoque suos ritè religioseque
coluerunt; (γ) Christiani autem,
laus Deo sempiterna, Creatorem veneramus
cœli & terræ, unum in essentia,
trinum in personis, cujus cognitionem
præter magnum naturæ librum, cum
gentibus communem, ex limpidissimis
Israëlis fontibus maximâ cum reverentiâ
gratiaque haurimus.

Thesis 7.

Optimè de Deo sentire pietatis esse exordium,
Augustinus dicit (δ) probatumque
nunc est; ex præviâ tandem Numinis
notitia, ceu fonte uberrimo eiusdem
scaturit pullulatque cultus, quo homo
creatorem super omnia amat, veneratur celebrat,
summamque in illo fiduciam collocat:
nam sapientia præcedit, religio sequitur &
prius est Deum scire, consequens colere;
e Deumq;

(a) *Olaus Mag. Scheff Ubs. antiq* (β) *ex communicatione Prof. Gyllenst.* (γ) *Scheff. Lapp. c. 9. & 10.* (δ) *Aug. de lib. arb. lib. 1. c. 2.*

(ε) *Deumque colit qui novit.* (ζ) sed prout fuerit hæc notitia de Deo vera vel falsa, sequitur cultus sanus vel secus. Est autem cultus hic vel i. *Internus* qui (α) *Amorem*, honorabilem illam sapientiam (η) complectitur, cujus ignem è corde hominis maximè eliciunt, *Eminentia Dei* atque *Bonitas*: pluris scilicet facimus ferro argentum, argento aurum, animata inanimatis &c. ob præstantiam eminentiamque, cur non Deum plurimi faciamus, qui his infinitis modis præstantior est atque eminentior! (ι) ὁ ἄλλος γὰρ τοῦ λεπτομερέστερον αἵρ· αἴρος δὲ ψυχῇ. ψυχῆς δὲ ὁ νῦν, inquit Trismegistus; (κ) cui sententiæ robur adjungit Cicero (λ) *tanta præstantia atque perfectionis naturam Deorum esse affirmans, ut vel sola per se, ad colendum allicere sapientem debeat.* Bonitas denique Dei & beneficentia, quâ non solum nos, sed totum hoc universum nobis in commodum atque usum, fecit

(ε) *Laet. inst. lib. 4. c. 4.* (ζ) *Ep. 95.* (η) *Syr. 1. 14.* (ι) *Nob. D. M. Gyll. Coll. Eth. Disp. 4. th. 11.* (κ) *Pimand. c. 5, circa finem.* (λ) *lib. 1. de Nat. Deor.*

fecit, conservat, fovet, & gubernat,
quam multas suppeditat causas religio-
nis atque amoris prorsus prægnautes?
(b) *Timorem*. Deum omniscientem, en-
quis non timeret? *Nihil ipsi clausum est;*
interest animis nostris & cogitationibus medijs
intervenit. (μ) &.

πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμοῖς ἢ πάντα νοήσας; (ν)
Aspiciuntque oculis superi mortalia
iustis. (ξ)

Unde piè certè Epictetus: (ο) ὅταν
κλείσητε τὰς ὕρας, καὶ σκότος ἔνδον ποιήσητε,
μέμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι, μόνοι ἐστέ.
ἀλλ' ὁ θεὸς ἔνδον ἐστὶ, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἐ-
στὶ καὶ τίς τέτοις χρεῖα φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν
τί ποιεῖτε; nec otiosus spectator, sed ju-
dex idem & vindex: iustum ergo judi-
cem iustè cum timeamus, quanto ju-
stius iustissimum (π) scelerum vindi-
cem Deum?

Thesis 8.

Intelligimus verò hic timorem non
servilem qui ab amore alienus, actum
peccandi

(μ) *Sen. Ep. 83.2.* (ν) *Hesiod. 1. oper. v. 265.*
(ξ) *Ovid. 13. Met. v. 70.* (ο) *dissert. lib. 1. c.*
14. notante Lipsio. (π) *Exod. 20, 5.*

peccandi sequitur, qualis fuit proto-
 platorum à conspectu Dei fugientium,
 (ρ) cui ut plurimū conjuncta est despera-
 tio & consequenter æternum exitium,
 quod horrenda Judæ (σ) Achitophelis
 (τ) Sauli (υ) &c. exempla satis osten-
 dunt: hoc namq; correptos timore ijs
 annumerat Spir. Sanctus, quibus pars
 assignata est in stagno igni & sulphure
 ardenti. (φ] Sed *filialem*, qui actum
 peccandi antecedit, ipsumq; impedit, &
 initium sapientiæ salutatur. (χ) hunc
 commendat regius Vates, (ψ) svadet-
 què Seneca, dicens: *etsi Deos ad igno-
 scendum paratos scirem, propter turpitudi-
 nem tamen ipsam peccare nollem.* (ω) Si-
 cut deniq; ignis in obscuro diu latere
 non potest, quin fumo se prodatur
 rumpatq; subinde in flammā; sic Pietas
 in animo delitescere nequit quo minus
 se externis exerat ostendatque gesti-
 bus, linguamq; ipsam, imo totum ho-
 minem ad Dei cultum excitet atq; ex-
 tollat

[ρ) Gen. 3, 8. (σ) Act. 1, 16. (τ) 2. Sam. 17,
 23. (υ) 2. Sam. 31, 4. (φ) Apoc. 21, 8. (χ)
 Prov. 1, 7. Syr. 1, 16. (ψ) Psal. 2, 11. (ω) Ep. 25.

tollat; Quod cultum constituit 2. *Externum*, hinc templa intramus compositi, ad sacrificium accessuri submittimus vultum, togam adducimus, & in omne argumentum, modestia fingimur, inquit Seneca. (a)

Thesis 9.

EX cultu interno & externo simul resultat 3. *Mixtus*, qui positus est (a) in invocatione, quâ periculis quibusvis ingruentibus in DEO nostrum quaerimus refugium, semperque ab ipso necessaria petimus. Ille namque potentissimus est in brachio fortitudinis suæ (β) liberandi nos ab omni malo & de manibus persecutorum; idemque optimus, imo ipsa bonitas, à quâ omne bonum descendit perfectum. (γ) Gratissimæ quoque sunt in conspectu Dei efficacissimæque, preces piorum: opulentissimas ab Atheniensibus deportatas victorias Lacedæmoniorum ἐνφημίας καρπὸν fatetur oraculum Apollinis; (δ) & ad septem dierum preces, quibus opem implorabat divinam, populus Israëlitis
cus

(a) *Sen. Nat. Quæst. lib. 7. c. 30.* (β) *Luc. 1. 51.* (γ) *Iac. 1. 17.* (δ) *Wend. Phil. Mor. lib. 1. c. 10. th. 2. p. m. 198.*

cus, concidère Jerichuntina mœnia. (ε)
 sic scilicet non tantum patefaciunt per mœ-
 nia aditum tormenta bellica quam ipsa oratio!
 (ζ) Hujus virtutis studiosissimum laudat
 Max. Tyrius Socratem, in hunc ma-
 ximè modum: (η) Σωκράτης εἰς πειρατῖα
 κατῆλπε προσευξόμενος θεῷ, καὶ τὰς ἄλλας προ-
 ετρέπετο, καὶ ἦν ὁ βίος Σωκράτους μετὰ εὖ-
 χης. &c. Ethnicum hunc si imitarentur
 Christiani, horrendâ illâ imprecandi
 maledicendique consuetudine tot in
 perniciem non ruerent. (θ) (b) in *gra-*
tiarum actione. Atrox adeò spurcumque
 ingratitude est vitium, ut, cum ab
 hominibus puniri satis non possit, Se-
 neca illud inter ea quæ ad Deos vindices
 mittuntur, relinquat; (ι) nihil verò ho-
 nestius quam de nobis benè meri-
 tos amare, condignisq; laudibus cele-
 brare. Hinc Gratias juvenes, sine du-
 bio, finxère Poëtæ, pinxère Pictores,
 quod beneficiorum memoria nunquam
 oportet

(ε) Iosua 6, 10. (ζ) Didacus Saavedra I-
 dea Principis Symb. 25. pag. m. 198. (η) Tyrius
 dissert. 30. (θ) vid. Drexel. Phaët. cap. 26. &
 27. (ι) de Benef. lib. 3. c. 6.

oporteat senescere. Ad ἀντίδωκε etiam
lex naturæ nos obligat, quin & brutis,
beneficia ut sentiant, dicente Senecâ (κ)
probante experienciâ, ἀντιπλάργειαν
provida implantavit natura. Unde E-
pictetus, insigne illud Pietatis exemplū:
*Etiamne ego aliud præstare possum, senex clau-
dus, quam celebrare Deum? etenim si luscini-
a essem, facerem quod solent luscinia, si
cygnus cygni more canerem: nunc autem ho-
mo cum sim, quid faciam? Laudabo Deum,
nec cessabo unquam. Cultus enim Deorum
optimus est, idemque castissimus, & sanctis-
simus, pietatisque plenissimus, ut eos semper
purâ, integrâ, incorruptâ & mente & voce ve-
neremur, docet pulcherrimè Cicero. (λ)*
Pura, scilicet, Deus mens est, purâ vulg
mente vocari.

Thesis 10.

Sed habet & Pietas, quemadmodum
& reliquæ virtutes, sua extrema, inter
quæ ceu periculosissimos scopulos Syl-
lam & Carybdim, cautè navigandum,
si modò virtutis tramitem servare, feli-

B

cita-

(κ) de Benef. lib. 1. c. 3. (λ) lib. 2. de Nat.
Deor. Oper. 1. 4. pag. 310.

citatisque in arcem olim auspicatò in-
 tromitti voluerimus. In excessu *Pietati*
 contrariatur *δεισδαemonία*, idolatria &
 superstitio, quâ quis præter ritus patrios,
 inter Christianos verò, verbum Dei,
 vel novos comminiscitur cultus, (μ) vel
 scrupulosè nimis in dogmata fidei, juxta
 ductum cæcæ rationis inquirat: (ν) τῆς γὰρ
 ψυχῆς νόσιμά ἐστι τὸ κακῶς ἢ πειέργως ζητεῖν
 περὶ Θεῶ inquit Basilus. (ξ) consultum
 itaq; fuerit morem gerere Poëtæ ca-
 nenti: [ο]

Θεὸν νόμιζε, καὶ σέβε, ζῆτει δὲ μή.

Πλείον γὰρ ἔδεν ἄλλο τῶ ζῆτειν ἔχεις.

nam, ut ait Damascenus, (π) τὸ Θεῖον
 ἀκάληπτον πάντως καὶ ἀνώνυμόν ἐστι. ad mo-
 nitum ideoque Hilarij (ρ) Deus religio-
 ne iutelligendus est, pietate profitendus
 est, sensu vero persequendus non est.
 Hoc vitio intacti prorsus non sunt Pon-
 tificii, aliique dierum ciborum vano-
 rum-

(μ) Nob. D. Gyllenst. *Erg. virt. thes.* 11.
Coll. Eth. p. 110. Rev. D. Gezel. *Enc. part.* 3.
 pag. 25. (ν) Axel. Kempe *Eth. cap.* 4. p. 116.
 (ξ) *Hom.* 22. (ο) apud Stob. *lib.* 2. *Eccl. Eth.*
 c. 2. (π) *lib.* 1. de *Fide* c. 13. (ρ) de *Trin.* *lib.* 9.

τυμῷ; somniorū observatores vani, qui
μάτηρ σεβόνται τὸν θεόν, διδάσκαλοι διδασκα-
λίας, ἐν ἁλμαῖα ἀνθρώπων. de quibus præ-
ter alios consuli potest Paulus ab Eitzen
argumentum hoc prolixè deducens.
In defectu verò pietatis hostis est infen-
sissimus, ἀθεϊσμός, impietas in specie sic
dicta, seu bestialis atq; Cyclopica securi-
tas, quâ homo nullo pietatis religionilve
seu tactus, quasi Deus non esset, vitam
instituit, & talis Dei contemptus vel in
corde latet, vel dictis factisque expri-
mitur. Hoc vitio notatur Cyclops ille
apud Euripidem, qui ventrem colens
cæteros se Deos ignorare professus est,
turpissimiq; ejus, etiâ hujus seculi, imita-
tores, de quibus in sacris literis passim.
& Pugil Homericus qui ignavorum
esse dixit divinam implorare opem, for-
tes vel sine eâ vincere; cujus funestus
tragicusq; exitus, non inultæ impietatis
omnibus sit documentum. Et hæc de
Pietate morali nunc sufficiant; Spiritua-
li, quæ futuræ etiam vitæ promissio-
nem habet, nos ornet *Θρισμέγιστος*;
cui gloria semper!

Vita

Vita Elegantiâ & Eruditione Præ-
stantiss: JUVENI

DN. NICOLAO CRUCELIO,
Philosophiæ Candidato lauda-
tissimo.

Pro gradu Magisterii erudite De PIETATE
differenti, Amico suo in paucis dilecto: sum-
mos in Philos. honores hoc schediasmate
animitus gratulatur:

Q Uod tanto, sôphiæ studiis, feruore
CRUCELI

Desudas, Musis ritè probatus eris.
Maeste! tuos ausus cæli sapientia summi
Dirigat in patriæ, ter benedicta,
decus!

Et non invitè tibi Turba novena la-
borum

Decernet citius præmia digna. Vale!

L. Mg.

JOH. FLACHSENIUS,
b. t. Acad. Rector.

Ad

Ad

Pereximium Philosophiæ Candidatum,

DN. NICOLAUM CRUCELIUM,
Amicum perdilectum,

Exemplum Pietatis inter Paren-
tes & Filios :

Aërio insignis PIETATE triconia nido,
Investes pullos pignora grata fovet :
Hæc eadem expectat sibi munera mutua reddi,
Auxilio hoc quotiès mater egebit anus.
Nec pia spem soboles fallit, sed fessa parentum
Corpora fert humeris, præstat & ore cibos.
Christus & ingressus tibi sit & exitus, ut qui
Hocce pium meritâ fronde coronat opus !

L.Mq;

Positum

ab

ENEVALD. SVEN,
Q.G.A.S.S.Th.Doct.
Prof. Prim. & Pastore.

VIRO

VIRO JUVENT

Prestantissimo & Politissimo

DN. NICOLAO CRUCELIO
Suderman.

Philosophiæ Candidato dignissimo, amico
sincerè dilecto; de virtutum maxima Pietate,
pro summis in philol. honoribus ritè obti-
nendis publicè disputanti :

Sic tua nunc pietas Cruceli flosculè
præstans

Qui modo sis patrij gemma decus-
que Soli,

Compensat; fructus referens cum fœ-
nore largo;

Sed capiunt soli quos pia vita beat.

Sic Helicon donat, sic Pindus munera
spargit

Castalidum; Laurus moxque tiara
caput

Cingent, ut pateat didicisse fideliter
artes

Temet Pieridum; cur tua fama manet.

Id saltem voveo contingat sidere fausto

Musarum capiti sacra corolla tuo!

*ex animo quidem sed occupatissi-
mus adclamabat*

JACOB. FLACHSENIUS.

signor NICOLÒ CRUCELIO

Odo, che il vostro merito habbia ricevuto
Una caparra d' honore, nello Collegio dei
filosofbi; E mi rallegro con la patria, che pro-
verà gl' impieghi fruttuosi d' un Soggetto
savio et piússimo. Conservi il signor Dio,
la vita di V. S. per ornamento della vostra Pa-
tria, e per utilità della Chiesa, mentre cara-
mente le bacio le mani.

SAMUEL Gyllenstålpe.

Δ υοῖν ὄντων τῶν βίων, ὧν ὁ μὲν ὄντι θεωρητικὸς,
ὁ δὲ πρακτικὸς ὁρθῶς ἐνόμισας τὸν θεω-
ρητικὸν τῇ πρακτικῇ διαμαρτάνοντα ἀνωφελεῖ
εἶναι. Ταύτην γὰρ τὴν τῆς φιλοσοφίας ἐπιστήμην
δεόντως τιμῶμεν, ἥ ἡμῖν τὴν τῇ καλῇ ἐ ἀιχρῇ,
τῇ δικαίᾳ καὶ ἀδίκῃ, τῇ αἰρέτῃ καὶ φευκῇ δια-
φορὰν ἐνδείκνυσι, καὶ ἔ μόνον τῇ, ἀλλὰ ἐ τῶν
ἡδονῶν ἡμᾶς ἀπείργει, ἐπὶ δὲ τὰς ἀρετὰς περ-
τρέπει, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὸ θεὸν εὐβέβεια μεγίστη ὄντι.
ὥσπερ δὲ πύτην τὴν ἀρετὴν ἐξ ἀπαλῶν ἡσκησας,
ἔτω καὶ νῦν τὰς τῆς φιλοσοφίας τιμὰς ἐφέμενος,
πρὸς ταύτης διάλεξιν πεπαιδευμένην συνέγραψας.
Ἐγὼ παρέσθης σοι συνήδομαι δόξης καὶ τα λοιπά
πάντων σοι προσεύχομαι εὐτυχίαν. Ἐρρώσο.

Pereximio Dn. Respondenti, Phil. Can-
didato meritissimo, amico suo honorando
ita festinanter gratulari voluit

E. FALANDER.

Monſieur

LA Pietè est profitable a toutes el-
les, comme raconte la ſaincte Eſcri-
ture, & la experience teſmoigne tou-
jour, Partant loue vous, mon chere
Maistre, la meſme, ſouventes fois, en
cete voſtre Traicté, que eſt compoſe de
Eloquence & ſcience. Dieu vous don-
ne bon heur de voſtre entreprinſe
comme je vous ſouhaite de tres bon
cocur, et demeure par ma vie

Votre

Fort obligé

GUSTAF JOH. Gùldenhoff

Herculis, inſipiens niſi ſit, memorabile factū
Quis non extollat, dicat & egregium;
Cum praberent ſe ei virtus vitiumq; voluptas;
Virtuti requiem quod dedit ille bona?
Herculeos quis non ſine fūco dicat, amice,
Ausus egregios, ter bonorande, tuos?
Herculei cum ſint, vel Momo iudice, cernes
Semper honorem idèò creſcere Tiberculeum.

Pereximio Dn. Candidato, Fautori
& amico ſuo ſingulari ſic
gratulari voluit.

PETRUS OSENIU